

Conciones et orationes ecclesiasticae

VI. b. 369.

Teol. 4900

*Saccolovii Stanislai: Pro cultu et adoratio-
ne Iesu Christi in Eucharistiae sacra-
mento Concio.*

Biblioteka Jagiellńska.



VI. b. 369.



4469

CIMELIA

PRO CVLTV ET
ADORATIONE IESV CHRISTI,
IN EVCHARISTIÆ SACRA-
MENTO.

STANISLAI SOCOLOVII
apud Serenissimum STEPHA-
NUM Regem habita
Concio.

*not. hanc Lodensis possidet.
Hanc Adam Rosenius Colleg. Nov.*

CRACOVIAE,
In Officina Lazari: Anno Domini,
M. D. LXXXII.

Cim. Gu. 4469

ELLIOT: UNIV.

In Officina Lazari Anno Domini



JACULLONICAE

REVERENDISSIMO

AC NOBILISS: ANTISTITI

Iacobo Bielski Episcopo Lacedemoniensi,

Suffraganeo Plocen: &c. fautori

& educatori suo.



ONCIONEM NO-
stram pro cultu & ado-
ratione IESU CHRI-
STI in Sacramento Eu-
charistię apud Serenissi-
mum Regem meum ali-
quando habitam : nunc

autem in hac solenni corporis & sanguinis
Iesu Christi panegyri diligentius recognitam,
ac ad eiusdem Iesu Christi laudem & glori-
am, christiani autem populi ædificationem
& consolationem editam, ad R. P. V. fauto-
rem & educatorem meum mitto ; vt sit ali-
quod saltem testimonium & significatio
meę perpetuę erga R. P. V. obseruantię at-
que pietatis: illius autem erga me immorta-
lium beneficiorum memoria extet sempiter-
na. Neque enim dissimulare volo, quin sem-
per libenter vbique fateor, quidquid in his

A ij

studijs

studijs profeci, quidquid ornamentorum con-
sequutus sum, id me illius hortatu, cura ac
studio singularique liberalitate consequutū
esse. In qua IESV Christi alumnorum agri-
cultura ac segete, si alij quoque longè locu-
pletiores eodem modo elaborare vellent,
multò maiores & vberiores profecto Eccle-
się Dei fructus parerent; longè cultior & fer-
tilior vinea domini exercituū appareret; lon-
gè plures operarios haberet. Verū nos ni-
hil præter nostra curare solemus, vtque vel
mundo post mortem nostram terra, iuxta ve-
tus dictum dehiscat, obitumque nostrum o-
bitus omnium rerum consequatur, nihili du-
cimus. Quam mentem si maiores nostri iti-
dem habuissent, longè deterius vel nobiscum
ageretur, quàm nunc agitur. Tu quidem no-
bilissime Antistes mactē ea laude esto, cui nō
erat satis ipsum his præstantissimis virtutibus
& doctrinis, quibus affatim abundas, esse
præditum; nisi alios ipsis excoli curares, ac
veluti hæredes illarum relinqueres. Quo no-
mine te Deus omnis honestatis ac sapientię
parens, felicem & beatum in multos annos
conseruet; omniumque bonorum vbertate
augeat;

on
ac
tū
ri-
u-
t,
e-
r-
n-
ni-
rel
ve
o-
u-
ri-
m
o-
nō
us
se
ac
o-
ie
os
re
t;

augeat; ac ex septuagenario centenarium fa-
ciat. Ego quidem eius educationis mee no-
mine tibi maximas apud omnes bonos gra-
tias ago & habeo, neque vnquam agere de-
finam; vtque maiores longè fructus studio-
rum meorum indies decerpas; si Dominus va-
letudinem hanc meam fractam crexerit, eti-
am atque etiam vehementer curabo. Vale
venerande mihiq̃ue charissime senex.

IXX : I A S I

Mundus canit & adorat omnes di-
gnes terre; in conspectu eius cadunt omnes
qui descendunt in terram.

augere ac ex seipso augere concupiscit
cui. Ego quidem eius educationis me no-
mine non maxime apud omnes bonos gra-
tis ago & habeo, neque inquam agere de-
him. Verum magis longe in istis studio-
rum meorum indies decipias. Dominus va-
lens idem hanc meam fiduciam crederet, cu-
m adque eam vellemus crederet. Vale
veneranda sapientia christi.

PSAL: XXI.

Manducauerunt & adorauerunt omnes pin-
gues terre; in conspectu eius cadent omnes
qui descendunt in terram.

PRO CVLTV ET ADORATIONE IESV CHRI- STI IN EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.



GLORIOSISSIMÆ ME-
moræ institutionis & adora-
tionis Corporis & Sanguinis
Domini nostri IESV Christi
anniuersariam festiuitatē ma-
gno gaudio et lætitia celebra-
mus; quem toto corde & ani-
mo, verāq; latría, id autem est
vnico & proprio Dei cultu, in tam sublimi sacramen-
to colimus atq; veneramur. Atq; hoc illud est quod no-
bis in loco extremæ impietatis a filiis obijcitur Belial,
propter quod nos ex christianis idololatræ; ex populo
Dei populum infidelem; ex filiis Dei filios æternæ ge-
bennæ factos esse clamitant, monstrosisq; cognomini-
bus ipsi maiora monstra conscindunt. Dum nos iam
Artolatræ, id est, panis adoratores, iam Sarcolatræ,
id est, carnis cultores, iam Anthropolatræ, hominum
sczt adoratores appellare solent. In quo cum summus
quasi cardo causæ versetur, in ipsiusq; Iesu Christi ca-
stissimi & sanctissimi coniugij dedecus & contumeli-
am, cuiusq; sanctæ & immaculatæ sponsæ conuicium
ea res feratur; mihi dissimulandum tantum nefas nō
putaui,

PRO ADORATIONE

Isaie II.

Zacha: 13.

putavi, ipsum enim sponsum accusant quasi ille thalami sui non fuerit satis diligens custos; quasi sponsam suam in foedissimum, spiritualis fornicationis idololatricæ, inquam, scelus, contra veterum vatum promissa & firma sua decreta incidere permiserit: quasi denique ipse pater omnipotens sepulchrum filij sui, quod gloriosum futurum per Isaïam prædixit, tali abominatione contaminari passus fuerit, super quod usque adhuc hoc tale sacramentum ab omnibus gentibus quæ sub cælo sunt, & qui Christi nomen gerunt, consecratur, offertur, & adoratur: aut tanquam omnino nobis alius Messias cum Iudæis expectandus sit, qui iuxta prædictionem Prophetarum non idola tantum delere debebat; sed nomina etiam idolorum, non ut adorentur modo, sed ut ne recordentur quidem homines illorum amplius. Si enim hæc Christus dominus morte & resurrectione sua non sustulit, alius certe nobis Messias expectandus erit, qui hæc auferat, quiq; ab hac foeditate vineam suam expurget. Quæ omnia cum & ipsius æterni parentis summæ providentiæ præiudicant, & Iesu Christi curam & sollicitudinem quam de sua sponsa habet diminuunt, & totâ fidem christianâ fœdè contaminet, & Ecclesiæ Dei eâ notâ inurant; qua stante ipsa sponsa Christi amplius esse nō possit: obstruendū igitur Dei præsidio os loquentiū iniqua indicavimus, ac de ea adoratione quæ Iesu Christo in tali sacramento cōstituto debetur, pauca ex multis adferre oportere existimavimus:

mauimus. Proponemus igitur in primis scandala & accusationes aduersariorum: deinde totam rem per verissimas, ac quasi immediatè ex sacra scriptura, totaq; analogia doctrinae sanctae propositiones excerptas, vsuq; ipso veteris Ecclesiae perpetuoq; consensu concludemus: demum accusationibus aduersariorum, quantum breue feret tempus, respondebimus. Vestrum erit conatum nostrum vestra deuotione adiuuare, Christo Domino prius sublimi reuerentia, in eodem sacramento adonito.

O salutaris hostia. &c.

QVI Ecclesiam Dei ob cultum & adorationem huius Sacramenti accusarunt, primi erant gentiles: vt vel inde rei antiquitas cognoscatur, qui Christianos insultabant Bacchum & Cererem sub speciebus panis & vini adonare. Conuicium hoc fuit à nostro instituto alienissimum. Auerois item iactatur dictum: Quoniam Christiani Deum suum quem adorant manducant: Sit anima mea, dicebat ille, cum Philosophis. Habent autem hoc proprium hæretici, vt quibus vulneribus & contumelijs quondam gentiles Ecclesiam Dei lacerabant, eadem ipsi refricent. Quod in Sanctorum inuocatione cum Iuliano (referente Cyrillo) fecerunt, in reliquijs sanctorum venerandis, cum Eunapio qui dicebat nos salitos deos colere, nunc faciunt; vt facile se ipsos prodant & in illorum se locum successisse, & eodem quo illi spiritu agitari. Hos sequuti sunt Manichæi: qui cum nihil carnis & sanguinis, sibi persuadebant,

Augusti: lib: 20. in faust: Cap: 15 & 16.

Cōtra Iulianū.

Eunap: in vitis Sophist.

debant, inesse sacropani & vino; dicebant à Catholicis puras creaturas adorari, & se ab ipsis iniquè accusari, quòd adorarent solem ipsum, qui esset creatura. Quin etiam, ut ex Leone Papa perspicitur, verborum Christi proprietatem de Eucharistia calumniabantur, & de ea disputare non verebantur, sed frustra. Suum tamen errorem nostro instituto, confirmabant, Deum scet per omnia esse fustum, & in omnibus partibus creaturæ adorandum. Sunt enim hæretici venenosius ananeis simillimi, qui ex omni etiam saluberrima herba, venena exitiosa ad confirmandos suos er-

Cyrl: in ex- rores sugunt. Consequutus est postea Nestorius, qui
positione. Sy- cum naturarum concomitantiam diuinæ inquam atq;
nodi Nicæni. humanæ in Christo negasset sicut Anthropophagiam in

Eucharistia aserebat, ita de Anthropolatria id est hominis adoratione cælum et terram ut inquit Cyrillus sugillabat. Multum deinceps fuit ea de re silentium, maximus autem apud omnes ecclesias consensus: ita ut cū de manducatione aliqua dubitatio extitisset, de adoratione nulla unquam extitit: ut ex illis verbis Petri

Lib: I. cap. I. venerabilis clarum est. Si ad honorandum, si ad adorandum tantummodo daretur, quæstio non esset: sed quia etiam ad manducandum datur, non potest nos ut illos quondam non mouere. Quod enim honorari quòd adorari debeat, fidelibus omnibus certum est: quòd autem comedi, quia comestionis ratio non videtur, admirabile, & super omnia stupendum est. Exortus est tandem ante quingentos annos Berengarius, Andega-

uen: Archidiaconus, sub Leone nono Papa, homo va- De gestis An
 næ mundi gloriæ auidus, animo elatus, conuiciator in- glorum.
 uictus, ut Guitmundus eius æqualis testatur, qui cum
 præsentiam Iesu Christi in hoc sacramento negasset, ita
 ut rei natura fert, eius adoratores idololatriæ reos esse
 accusauit: quem tamen veritatis tandem vis inuicta,
 & vniuersalis de hoc sacramento consensus euicit: ita
 ut morientis verba hæc fuisse extrema ferantur: Nos
 sanè credimus post benedictionem Ecclesiasticam my-
 steria illa verum esse corpus et sanguinem Saluatoris,
 adducti verbis & veteris Ecclesiæ authoritate: Et.
 Hodie in die apparitionis suæ apparebit mihi Domi-
 nus meus IESUS, propter poenitentiam, uti spero, ad
 gloriam: vel propter alios, uti timeo, ad poenam. Mor-
 tuo Berengario extinctum est penitus incendiū. Quod
 si quæ exoriebantur scintillæ, statim vi veritatis sup-
 primebantur, donec accensæ sunt illæ, quibus nunc or-
 bis terrarum accensus flagrat, faces, Carolstadius, in-
 quam, Zuinglius, Oecolampadius, Petrus martyr, Cal-
 uinus, & istorum primi parentes, Lutherus, Philippus,
 Husus, Vicle-w, qui ut cæteros omnes præteriti tem-
 poris errores ex orco conscriptos excitarunt; ita & in
 hac ipsa parte cum Rufo Dracone, contra castissimam
 sponsam Christi ora sua aperuerunt. Qui vel quod
 Christum dominum ex hoc sacramento penitus sustulc-
 runt; vel quod cum pane & vino simul esse docue-
 runt; vel quod extra usum sacramentum esse nega-
 uerunt,

uerunt; vel quòd hoc nusquam iussum, nusquam imperatum sit; vel quòd non eo fine vt colatur institutum; vel quòd ipsa sola sumptione illud satis coli putarunt; vel quòd alia sacramenta item non adorentur; vel quòd in illis locis nonnunquam est ubi indecenter colatur; nullo pacto adorandum esse docuerunt. Hæc igitur sunt scandala, hæ Draconis blasphemiae, hæ aduersariorum accusationes. Quæ tamen vel ipsa illud docent, cum adorationis sacræ Eucharistiæ usum iam à primis ecclesiæ temporibus extitisse, vt quæ iam ab ipsis Gentilibus Iudæisq; sint impugnata, tum quos duces & authores isti sequantur, cum quibusq; communem causam habeant, Gentiles inquam Iudæos atq; fœdissimos hæreticos abunde indicant. Nunc quibus fundamentis ac veluti columnis subnixæ ecclesiæ Dei vera Christi sponsa, & istorum ora obstruat, & suam fidem & integritatem, ac innocentiam erga sponsum suum tueatur & vindicet, paucis videamus. Hoc autem est, axiomata quædam, id est, propositiones per se & natura sua notas ac fide dignissimas proponamus. Ex quibus illud constet, eos quidem qui sacramentum hoc colunt, ab omni idololatria alienissimos esse, vt illos qui illud profanè tractant, maiestatis diuinæ impiissimos violatores existere.

Primum igitur illud fundamentum sit, prima propositio fide dignissima. Deum, ubicunq; sit, & in quacunq; specie adorandum esse, præsertim ubi certa & euident-

evidentia eaq̃, diuina sint eius præsentia testimonia. Apparuit Dominus in forma hominis deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, primis parentibus nostris Adæ & Eux; statimq; illi metu ac reueren- Gene: 3.
tia perculsi, absconderunt sc. Apparuit Dominus Abra-
hæ patri omnium credentium in specie trium angelo- Gene: 13.
rum in conualle Mambre, quos cum tres vidisset, u-
num adorauit. Apparuit Dominus Iacob in forma Gene: 28.
ipsi soli cognita innixus scalæ, super quam ascende-
bant angeli & descendeabant: surgit & adorat, verè
Deus est in loco isto & ego nesciebā, non est hic aliud
nisi domus Dei, & porta cæli. Apparuit Dñs Moysè Exodi 3.
in flamma ignis de medio rubi, quo cum liberius acce-
dere uoluisset, audit, non appropinques huc, solue cal-
ceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, ter-
ra sancta est. Et abscondit Moysen faciem suam, non
enim audebat aspicere contra Deum. Appaturus Do-
minus cuncto populo in monte Sinai, in caligine nu-
bis, sic præcepit: Descende & contestare populum, ne- Exodi 19.
forte velit transcendere terminos ad uidendum Do-
minum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdo-
tes quoq; qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne
percutiat eos. Vade ad populum & sanctifica eos, hodie
& cras lauent vestimenta sua, ne appropinquent u-
xoribus suis. Omnis qui vicinius tetigerit montem,
morte moriatur, siue homo, siue iumentum fiat, non vi-
uet. Manus tanquam nefarium hominem non tanget,

sed lapidibus & iaculis obruetis illum. Sic postea in Sanctis Sanctorum, sic in caligine templi, sic in arca adorari solebat, idq; ab illo populo qui ad omnem idololatriam naturæ effusus fuit: Neque verò tantum ea lex humanam attingit naturam; sed omnem item creaturam, maria, inquam, montes & flumina & quidquid conspicitur. Antecedebat Dominus populum suum in nube & columna ignis, & statim illud fit quod

Psalm: 113. Psalter magnificè celebrat: Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum. Montes exultauerunt ut arietes: & colles sicut agni ouium. Quid est tibi mare quòd fugisti: & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum. Montes exultastis sicut arietes: & colles sicut agni ouium. A facie Domini mota est terra: à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum: & rupem in fontes aquarum. Sed & cælum ipsum eadem obligatur lege, Deus, inquit scriptum: Cum egredieris in conspectu populi tui, cum per-

Psalm: 67. transires in deserto: Terra mota est etenim cæli distillauerunt à facie Dei Sinai à facie Dei Israël. Stet igitur firma lex, Deum in omni specie & loco adorandum esse, ubi certa eius præsentia testimonia & indicia extiterint.

Secundum causæ fundamentum illud est, IESUM Christum verum Deum & hominem esse. Fuit hæc fides principis Patriarcharum Abraham, qui mittens seniore[m] seruum domus suæ quærendæ uxoris causa filio

filio suo Isaac sic inquit: Pone manum tuam subter fe- Gene: 24.
 mur meum, ut adiurem te per Deum cœli & terræ,
 ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chana-
 neorum. Quem in lumbis & femore gerebat, hūc De-
 um cœli & terræ vocat magno mysterio. Fuit hæc
 eadem fides magni Iob. Credo, inquit, quod redemptor Iob 19.
 meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus
 sum: Et in carne mea videbo Deum saluatorem me-
 um. Quem visurus sum ego ipse & non alius, & ocu-
 li mei conspēcturi sunt. Hæc ipsa fides fuit omnium
 Prophetarum: Quare quasi colonus futurus es in ter- Ierem: 14.
 ra, inquit Hieremias, & quasi viator declinans ad
 manendum? Quare futurus es velut vir vagus &
 fortis, qui non potest saluare? Tu autem in nobis es
 domine: & nomen tuum inuocatum est super nos: ne
 derelinquas nos. Hic est Deus noster, inquit Baruch, Baruch 3.
 & non æstimabitur alius aduersus eum: hic adinue-
 nit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob
 puero suo, & Israel dilecto suo: posthæc in terris vi-
 sus est, & cum hominibus conuersatus est. Hæc eadem
 fides est Apostolorum. Et verbum (inquit Ioannes) Ioan: 1.
 caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus
 gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum
 gratiæ & veritatis. Optabam enim ego, inquit Pau- Rom: 9.
 lus, ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui
 sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ,
 quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamen-
 tum,

tum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.

Hanc eandem fidem una sancta Catholica & Apostolica confitetur Ecclesia. Est ergo fides recta, inquit Symbolum, ut credamus & confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia patris ante secula genitus; & homo est ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali et humana carne subsistens: æqualis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem. Qui licet DEUS sit & homo, non duo tamen, sed unus est CHRISTUS. Unus autem non conuersione diuinitatis in carnem: sed assumptione humanitatis in Deum. Unus omnino non confusione substantiæ; sed unitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro unus est homo: ita Deus & homo unus est Christus. Ut qui alterum istorum non confiteatur, illum aut Nestorianum, aut Ebionitum vel Arrianum esse oporteat. Quam
Irenæus lib: 3. fidem magnificè explicat vetustissimus Irenæus. Si enim
cap: 20. & 21. nim homo non vicisset inimicum hominis, non iuste victus esset inimicus. Rursus autem nisi DEUS donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo coniunctus fuisset Deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum, per suam ad v-
 trosque

trosque domesticitatem, & ad amicitiam & concor-
 diam utrosque reducere, & facere ut & DEus assu-
 meret hominem, & homo se dederet Deo. Qua e-
 nim ratione, filiorum adoptionis eius participes esse
 possemus, nisi per filium eam quæ est ad ipsum, re-
 cepissemus ab eo communionem, nisi verbum eius
 communicasset nobis, caro factum? *Et paullo post.*
 Propter hoc enim verbum Dei homo, & qui filius
 Dei est, filius hominis factus est, commixtus verbo
 Dei, ut adoptionem percipiens fiat filius Dei. Non
 enim poteramus aliter incorruptelam & immorta-
 litatem accipere, nisi aduniti fuisset incorrupte-
 læ & immortalitati. Quemadmodum autem adu-
 nari possemus incorruptelæ & immortalitati, nisi
 prius incorruptela & immortalitas facta fuisset id
 quod & nos, ut absorberetur quod erat corrupti-
 bile ab incorruptela, & quod erat mortale ab im-
 mortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus?
 Vtraque scripturæ diuinæ de eo testificantur; &
 quoniam homo indecorus & passibilis, & super pul-
 lum asinæ ascendens, aceto & felle potatur, & sper-
 nebatur in populo, & usque ad mortem descendit,
 & quoniam dominus sanctus & mirabilis consilia-
 rius, & decorus specie, & Deus fortis super nubes
 veniens vniuersorum iudex: omnia de eo scripturæ
 prophetabant. Sicut enim homo erat ut tentaretur,
 sic & verbum ut glorificaretur, quiescente qui-
 dem

dem verbo, ut posset tentari & inhonorari & crucifigi & mori; absorpto autem homine in eo quod vincit, & sustinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius Dei dominus noster existens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est filius hominis. *Hactenus Irenæus.* Notant autem hoc loco sancti Patres, omnem honorem & adorationem, non ad aliquam naturam aut partem personæ, sed ad totam referri personam. Neque enim in homine aut solam animam rationalem, aut solam carnem colimus; sed totam personam ex anima ratione participante & humana carne constitutam. Sic in Christo domino, non aut solam diuinitatem, aut solam humanitatem colimus; sed diuinitatem simul & humanitatem una adoratione venerimur, quia utraque natura unam constituit personam. De tali adoratione dixit Psalter: *Et adorabunt in conspectu eius uniuersæ familie gentium.* Et in alio Psalmo: *Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiunt illi: quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.* Et D. Paulus. Cum introduceret, inquit, primogenitum in orbem terrarum dicit. Et adorent eum omnes angeli Dei, quasi diceret, non tum tantum cum esset in sinu patris; non tum tantum cum esset in forma Dei adoratum fuisse ab angelis; sed tum etiam cum

Psalm: 21.

Psalm: 71.

Hebræi.

Psalm: 96.

EVCHARISTIÆ.

13.

cum introduceret, inquit, cum in orbem terrarum, hoc est per incarnationem dicit. Et adorabunt eum omnes angeli eius. Talem Ioannes in utero adorauit, indignumq; se esse dixit, cuius corrigiam calceamenti solueret. Pastores in præsepio, reges in cunis, discipuli in nauicula; Apostoli in cœlum ascendentem adorauerunt. Eum Petrus allocutus est: Domine discede à *Lucæ 5.* me, homo enim peccator sum. Talem Thomas Deum & Dominum suum esse professus est. Rectè igitur statuit antiquum concilium: si quis non una adoratione honorificat Emanuelem, hoc est, Deum & hominem secundum quod factum est verbum caro, anathema sit.

Tertium illud est præsentis negocij fundamentum: Diuinitatem Iesu Christi ab ea quam semel accepit humanitate nunquam separari posse. Nam cum à Deo nemo nisi per ipsum peccatum separari possit, cum in eius humanitatem nullum unquam cadat peccatum, nullus error, nulla macula: Venit inquit, princeps *Ioannis 14.* huius mundi, & in me non inuenit quidquam: impossibile est item ullam unquam in eo separationem fieri. Docet hoc liber Sapientiæ: Cum Dei verbum, Dei sapientiam nusquam, ne in morte quidem hominem illum, in figura Iusti Ioseph deseruisse testatur. Hæc venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditq; cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum; donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos qui cum depri-

1. Ioannis 4.

mebant: & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum; & dedit illi claritatem æternam. Nam illa ipsa diuinitas & cum anima eius ad inferos descendit, potestatesq; tenebrarum deuicit, amplissimamq; prædam inde tulit. Et eadem diuinitas corpori in sepulchro adsuit, quæ illud & ab omni corruptione conseruauit, & postea illud ipsum corpus uiuificauit, ac veluti arcum resolutum iterum intendit, dum suam corpori restituit animam. Docet hoc longè expressius longè clarius D. Ioannes: In hoc cognoscitur Spiritus Dei; omnis spiritus qui confitetur IESVM Christum in carne uenisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est antichristus, de quo audistis quoniam uenit, & nunc iam in mundo est. Quis autem soluat Christum, nisi qui eius diuinitatem ab humanitate separet. Rectè igitur Aethiopes in ea adoratione, quæ ad eleuationem Sacramenti fit, dicunt: Verè hoc est corpus & sanguis Emanuel Dei nostri. Amen, Credo, Credo, Credo, & nunc & usque in secula: Et mox addunt ter item, credo, credo, credo, quod diuinitas non sit separata ab humanitate, ne hominibus quidem, ne per ictum oculi.

1. Corin: 1.

Quartum & ultimum est causæ firmamentum; Sub speciebus panis et uini uerum et totum Christum contineri: docet hoc ille qui peccatum non fecit, & dolus non est inuentus in ore eius: qui est uia, ueritas, & uita; cui omnis impossibilitas cedit, qui stultam fecit mun-

cit mundi huius sapientiam; cuius verbum & manus
 est omnipotens: qui nos supra captum nostrum ada-
 mauit. Et de quo Paulus illud effatur; Dei enim fi- 2. Corin: 1.
 lius Iesus Christus qui in vobis per nos prædicatus est,
 per me & Syluanum & Timotheum, non fuit, in illo
 est, & non, sed est, in illo fuit. Neque simpliciter &
 utcunq; docet, sed sub quatuor testibus, ut omne con-
 stet verum. Tribus, inquit, Euangelistis, & quarto
 Doctore gentium Paulo; rem totam sic testes exponūt:
 Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem & benedi- Matth: 26.
 xit & fregit: deditq; discipulis suis, & ait: Accipite,
 & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis
 tradetur. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit
 illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis me-
 us noui testamenti, qui pro multis effundetur in remis-
 sionem peccatorum &c. Exaudis voces rem clarè ex-
 primentes: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis me-
 us: exaudis interpretationem vocum, ne quid insit am-
 bigui, quod pro vobis tradetur, quod pro nobis offerre-
 tur. Traditus est pro nobis Deus & homo, traditur et
 nobis Deus & homo. Quod si uberiores interpretationem
 audire vis, audi eundem Christum apud Ioan-
 nem latius suum testamentum interpretantem: Caro
 mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.
 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sangui-
 nem; in me manet & ego in illo. Sicut misit me vi-
 uens pater, & ego vivo propter patrem, & qui man-

ducat me, & ipse uiuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit; non sicut manducauerunt patres vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem uiuet in æternum. Audis, in me manet & ego in eo: ipse igitur est in sacramento. Audis, qui manducat me, uiuet propter me: ille igitur ipse uiuificat. Audis, qui de cœlo descendit. Deum autem verum descendisse negare non potest, nisi Arrianus aut Ebionita esse velis: Hucq̃, illud pertinet, secius, quàm isti interpretantur, hæc verba spiritus & vita sunt. Caro non prodest quidquam, non quòd hic non sit vera caro; sed quod cum spiritu & vita, hoc est, vero Deo coniuncta, ut quemadmodum ille uiuit propter patrem, ita & nos uiuimus propter illum; ut rectè in-

Libri 8. de interpretatur Cyrillus. Ex quibus locis præclare con-
Trinit: cludit magnus ille Hilarius: de veritate, inquam, carnis & sanguinis Christi non relictus est ambigendi locus, ut illud compleatur; Et videbit omnis caro salutare Dei, quamuis in enigmate, quamuis in speculo, quamuis in sacramento. Hactenus fundamenta.

Adijciamus his fundamentis ex quibus vi & natura sua sequitur, hunc ipsum Deum & hominem, qui sub eo ipso continetur sacramento, adorandum esse; Pauli doctrinā atq; veterum patrum instituta. Pauli igitur doctrina quæ est? Duæ sunt partes vniuersi cultus diuini, quem Græci latriam appellant: Interior, inquam, cultus & exterior: Interioris cultus ille sunt partes

partes; fides, charitas erga Deum & proximum, discretio, atq; diiudicatio creatoris à rebus quæ creatæ sunt, sui probatio, puritas mentis, reconciliatio Exterior cultus illis partibus constat: Ieiunio, sobrietate, corporis puritate, loci temporis obseruantia, omni denique honesta & submissa totius situs nostri compositione, utramq; hanc partem cultus diuini ad hoc sacramentum adferendum esse docet Paulus, illudq; omni parte adorandum, idq; cum graui, æterni iudicii comminatione. Quod ita esse ut melius animaduertamus, ipsius Pauli doctrinam audiamus: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ demoniorum. Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos; & ex parte credo: nam oportet & hæreses esse; ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in unum, iam non est Dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam presumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos nō habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confundetis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Et paullo post. Itaq; quicumq; manducauerit panem et biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, & de

1. Cor: 10.

1. Cor: 11.

Et de calice bibat. Qui enim manducat Et bibit indigne, iudicium sibi manducat Et bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi Et imbecilles, Et dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus, non utique diiudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Itaque fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate. Si quis esurit, domi manducet: ut non in iudicium conveniatis. Cætera autem cum venero disponam. Et Pauli quidem doctrina hæc est: quæ verum cultum ipsi soli Deo debitum huic sacramento hoc quidem modo tribuit, ut audistis, modo non surda aure audiueritis. Nunc ad sanctorum Patrum doctrinam nos referamus. Quo enim spiritu locutus est Paulus aut Petrus, eodem spiritu locutus est Augustinus, Chrysostomus, Et cæteri sancti Patres: Cumque omnium sententias referre unius orationis modus non ferat, quatuor solis testibus locupletissimis contenti erimus; duobus inquam occidentalis Ecclesie, Et duobus orientalis Patribus.

Lib: 3. de spiritu sancto
cap: 12.

Primus igitur sit testis Ambrosius: Non mediocris igitur quaestio, & ideo diligentius confideremus, quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Cælum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus Iesus in
carnis

carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quâ Apostoli in Domino Iesu (vt suprâ diximus) adorârunt. Neque enim diuîsus Christus, sed vnus. Neque cùm adoraretur tanquam Dei filius, natus ex Maria negabatur.

Secundus testis Augustinus est; qui eundem locum in psal 98. tractans eademq; verba expendens, inquit: Et adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Sup pedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græci ὑποπόδιον dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneum. Sed videte fratres quid nos iubet adorare. Alio loco Scriptura dicit: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ergo terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quod sit scabellum pedum Dei? Et quomodo adorabimus terram, cùm dicat apertè scriptura: Dominum Deum tuum adorabis: & hîc dicit. Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum. Anceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cœlum & terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. Quæro quid fit

D

fit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura: Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hîc, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hîc ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit; inuentum est quem admodum adoretur tale scabellum pedum DOMINI, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro viuificat? Ipse dominus dixit: cùm de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur: Spiritus est qui viuificat, caro autem nihil prodest. Ideo & ad terram quamlibet cùm te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum enim adoras: ideo & hic subiecit, Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.

Homil: 24. in
priorē ad Cor:

Ex orientalibus tertius testis Chrysostomus: Hoc corpus in præsepi reueriti sunt Magi, & viri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo, adorauerunt. Imitemur igitur saltem barbaros nos, qui cœlorum ciues sumus. Illi enim cùm id præsepe & tugurium tantum, neque
eorum

eorum quidquam quæ tu nunc intueris, viderunt, summa acceſſerunt reuerentia & horrore. Tu verò non in præſepe id, ſed in altari: non mulierem quæ in vlnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & ſpiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio vides. Nec ſimplex, vt illi, corpus intueris, ſed & eius potentiam & omnem cognoscis adminiſtrationem, & nihil eorum quæ per ipſum facta ſunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur horreſcamusque, & maiorem quàm barbari illi præ nobis feramus pietatem, vt non ſimpliciter neque frigide accedentes vehementiori igni caput obijciamus. Hæc autem non dico, vt non accedamus, ſed nè temerè accedamus. *Et in alio loco idem Chryſoſtomus: Homil: 61. ad Per id tempus & angeli ſacerdoti aſſident, & cœ-* *populum Antioch: & Homilia 3. Ephes: Idem Lib: 6. de Sacerdotio*
 leſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Id quod credere abundè licet, vel ex tanto illo ſacrificio, quod tum peragitur. Ego verò & commemorantem olim quendam audiui, cum diceret ſenem quendam virum admirabilem, ac cui reuelationum myſteria multa diuinitus fuiſſent detecta, ſibi narrâſſe, ſe tali olim viſione dignum habitum à Deo eſſe, ac per illud quidem tempus derepentè angelorum multitudinem conſpexiſſe (quatenus humanus adſpectus ferre poterat) fulgentibus veſtibus induto-
 rum,

rum, altare ipsum circumdantium: denique sic capite inclinatorum, ut si quis milites præfente rege stantes videat: id quod facile mihi ipse persuadeo. Item & alius quidam mihi narravit, non ille quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audisset, quod qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrum hinc rectè in cælum abducuntur.

Chrysostomum Damascenum sequitur. Proinde cum omni timore & conscientia puta & indubitata fide accedamus, veneremur ipsum omni puritate corporis & animi. Accedamus ad eum desiderio ardenti manus in crucis modo fingentes, crucifixi corpus suscipiamus. Amplissimum & illud est Nicænæ Synodi testimonium quæ dicit: Non esse attendendam eam humilitatem specierum, sed fide attende agnum tollentem peccata mundi, in mensa positum & præciosum & honorandum eius sanguinem, eumque honora, mirare & mente continge. Cui quidem *uniuersæ* vetustatis consensui, adiungendus est omnium Ecclesiarum quæcunque in orbe sunt consensus ac conspiratio, orientalium (inquam) occidentalium Africanorum, ac nostrarum septentrionalium: in quarum omnium liturgis, statim post consecrationem

magno

magno cultu et reuerentia hoc ipsum sacramentum populo adorandum proponitur. A quo perpetuo consensu recedere et vnus et alterius hominis male feriatu cōuicijs & maledictis adhærere, an nō extrema est demencia? Continere me hoc loco non possum Stephane Rex, quin apud te Imperatorem maximum, hosq; tuos milites inusitato quidem exemplo, sed hoc loco maximè accommodato cuiusdam militis Gregorij Sanocci breuem dehortationem recitem, qua post deuictos Turcos Vladislao Regi militibusq; suis religioso furore percitus dissuadet, ne prolato sacramento Eucharistiæ iurent; neue illud prophanis Turcarum oculis subijciant. Hoc enim Turcæ ad firmendam pacem, quam hac ratione sanctissimam putabant fore à Rege Vladislao exposcebant, ut vel inde sine omni fuco & fallacia cognosci possit, quo loco hoc sacramentum fieret, quàm sancte tam à Christianis quàm à saracenis coleretur & adoraretur: Deus, inquit, Deus tam execrabile scelus auertat, ut qui pauloante contra impios pugnantes, omnia tristia, difficiliaq; perpeffi sumus, dum vincere-mus: nunc rursus pro religione armati, & propemodum victoriam manu tenentes, sacrosanctum diuini mysterij arcanum sub prophanorum oculis sponte profecramus. Quid prima, quid hac secunda expeditione à nobis petitur? quid adeò ingentem belli molem ex tam diuersis inter se regionibus Italia, Burgundia, Thracia euocare? quid denuo arma inducere? quid buccin-

Lib:3. Phi
lippi Calima:

progredi oportuit, si sacra nostra prodenda erunt? minori nostro facinore per ignavia domi inermes sedendo, pati potuimus illa prophanari, quam nunc simus armati prodituri. Pudeat nos gratulationum quibus nuper victores accepti; pudeat laudum, quibus, ut christianæ rei seruatorum prope in cælum modo elati sumus; pudeat denique obnoxios ad eum nefarijs cogitationibus, nos dignos haberi, aut in quibus totius Europæ reges, & principes spes suas collocauerint, aut pro quibus innumerabiles populi & nationes, omnibus in templis ad Deum supplices manus tendant, pro victoria nostra vota nuncupando. Quanto sanctius præci Romani, qui, capta à Gallis urbe, ne sacra sua conspici possent, terræ infodere? Nos victores, nostra ultro impijs prodere cogitamus, committemusque, ut religiosius ab illis inanes quædam diuinorum persuasiones seruatæ dicantur, quam à nobis sacrosanctum immortalitatis nostræ pignus, ac mysterium; & publice nos eo facinore contaminabimus, quod si unus quispiam sacrilega audacia perpetraret, seuerissime vindicaremus. Omitto quantum piaculi apud Deum contrahemus, qui non modo ab ipsius causa defecerimus, sed ipsum etiam testem, ac pignus defectionis nostræ impijs exhibuerimus: quid de nobis hostes sentire poterunt, videntes nos tantam pacem æstimasse, ut non minus sacrilege iurauerimus, quam ipsi impudenter postulauerint? Sed, ut hæc, pacis utilitas leuiora videri faciat;

omnia,

omnia, quæ aut in nostrâ, aut aliorum sectâ, religiosa
 altius elata sunt, quam quæ humanis sensibus attingi
 queant, cerimoniarum velamento, sanctoq; arcano
 mortalium animis infunduntur. Quæ si nuda in me-
 dium protrahantur, quia nullo humanæ rationis argu-
 mento subsistunt; & temerè asseuerari; & impudenter
 peti, ut credantur, apparet. Audiuerè dudum ho-
 stes, Deum à nobis præsentem coli, asseuerariq; in Sa-
 cramentorum penetralibus: & quia ignorant, quo id pa-
 cto contingat quum de eo cogitant, nihil simile his,
 quæ terrena, & momentanea cognoscunt, sed quicquid
 extra mortalitatis sortem positum putant, mentibus eo-
 rum occurrit, & id, quod quale sit nesciunt, tantæ
 nostræ de eo asseuerationi par figurant. Nos hanc ipso-
 rum persuasionem, patefactis arcanis nostris, corrumpimus,
 elatasq; ad diuina, & cœlestia de sacris nostris
 mentes, ad caduca, & terrena reuocabimus, specie pa-
 nis in conspectum exhibita, qua verum corpus Christi
 contineri, ut nos quidem scienter credamus, efficit di-
 uina institutio, gratiaq; in qua nati sumus. Quibus il-
 li orbi quum res per se fidem non faciat, restat ut nos
 irrideant, veluti minimè possibilia credamus. Nolite
 per Deum committere, ut aboleatur sacer ille horror,
 quo ipsorum animi perstringuntur in bello quum secum
 reputant, inituros se prælium contra nos, quibus adeo
 propitius sit Deus, ut propemodum videndus nobis co-
 ram pariter inter nos versetur. Quantum de nostris
 deq; re-

deq; religionis nostræ maiestate hoc facto minuetur, tantum crescet apud illos audaciæ, credituros subinde, ut ipsis quidem videbatur, ex specie, quam intuebuntur, nos non modo in veri Dei tuitione non esse, sed nec in alterius cuiuspiam. Multis modis stabilitati conuentorum caueri potest (quamuis cum fidei pignus, regium verbum satis esse deberet) aliæq; inter priuatos cautiones, aliæ inter principes exhibentur. Ad extremum, relicturum se prophanata castra asserbat, si eo modo rex iurare pergeret. Itaq; quum videretur tam verè, quam è religionis è que ipsorum, quos illoquebatur usu, & maiestate dixisse: constitutum est, in confirmanda pace ut quisq; proferret in medium sacram historiam suam, quod Euangelium nostri, Alconum illi vocant: quibus vbi suæ quisq; dextrum ad-mouit, religiosè iuratum est, conuenta seruata iri & sancta, atque inuiolata permansura. Conferte hunc militem cum nostris huius seculi, si dijs placet, gloriosis militibus, qui hoc tale sacramentum pedibus calcare ac bestijs obijcere non verentur, proh scelus, digna posteritas genere Acacidarum: Verùm hæc hæcenus.

Neque solum antiquitus hoc adorabatur Sacramentum, sed omnes item gratiarum actiones immortalis Deo pro eius omnibus beneficijs ad huius sacramenti oblacionem, tanquam primi & summi beneficij habebant. Itaq; antequam in omnibus Ecclesijs consecratur atq; offertur, primum populus ad gratiarum actionem pro-

uocatur;

uocatur; *Gratias*, inquit, *agamus Domino Deo nostro &c.* Fiebantq; antiquitus gratiarum actiones pro omnibus beneficijs, quæ Deus contulerat hominibus ab iusto Abel usq; ad hanc diem, ut quidem ex Liturgia D. Clementis, Iacobi, & aliorum patet. Memoriam enim fecit in hoc sacramento Deus omnium mirabilium suorum, quæ à seculo operatus est, hoc, inquit, facietis in mei recordationem, hoc est meorum erga vos beneficiorum memoriam sempiternam. Inde q; hoc sacramentum *Eucharistiæ* nomine, hoc est gratiarum actionis insignitum est, cuius rationem exponit Magnus ille Cabasila. Et hoc sciens beatus Paulus iussit pro omnibus gratias agere, scribens: Semper gaudete, in omnibus gratias agite. Hac de causa perfectissimam & exactissimam nostram cum Deo colloquutionem, mysterij communionis celebrationem, in quo mentionem facimus, non huius vel illius gratiæ; sed omnium, ut semel dicam, Dei bonorum, & quæ actu nobis sunt & futura sunt; Eucharistiam, hoc est, gratiarum actionem, nominare erat consentaneum, non ex ijs, quæ in miseria versantes, & eam implorantes rogamus; sed ex ijs quæ Deus in nos confert beneficijs: nec ex nostra paupertate, sed ex diuinitijs illius benignitatis. Quia enim in ea Deo supplicamus, & gratias agimus; sed gratiarum quidem actio, Dei opus est, ut dictum est; supplicatio verò humanæ imbecillitatis: & gratiarum quidem actio

*Inexpositione
liturgiæ. cap:
52.*

propter plura; supplicatio verò pro paucioribus. Illa enim propter omnia, vt semel dicam, bona: hæc verò in nonnullis: propterea oportebat ex melioribus & pluribus ei nomine imposito, appellare Eucharistiam. Ita enim etiam homo dicitur animal ratione præditum, licet sit alicuius particeps quod caret ratione, vt qui à meliori & maiori parte vocetur. Et maxime quia primus qui id ostendit, Dominus noster Iesus Christus, non supplicans, sed solum patri agens gratias, hoc mysterium porrexit & tradidit; & ea de causa, quod illud esse accepit, hoc vocat, Eucharistiam nominans. *Et hæc quidem hætenus.*

Neg, gratiarum tantum actiones præsentē hoc sacramento fiebant, sed & omnis gratiæ omnium rerum necessariarum impetrationes etiam ab angelis institue-

*Homil. 3. de in-
comprehensi-
bili Dei natu-
ra, contra A-
nomæos.*

bantur. Narrat hæc Chrysostomus: Tempore illo mi frater charissime, non solum homines clamorem illum horribilem reddunt, sed etiam Angeli Dño genu flectunt, & Archangeli rogant, habent sibi tempus id idoneum, habent sacram illam oblationē in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerentes mouere reges consueuerunt: eoque arboris genere misericordiam commemorant & humanitatem: sic Angeli tunc pro ramis oleaginis corpus Domini ipsum protendentes, rogant pro genere humano, quasi dicant: Pro his domine rogamus, quos
tu adeo

tu adeò dilexisti, vt pro eorum salute mortem obires, animam in cruce efflares : pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti. Agitatos quoque ob eam rem diaconus tempore illo adducit, & iubet caput inclinare, cum eos vnà cum fratribus orare non liceat, adducit eos, vt tu miseratus, & quia tam acerbè vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defensionem & auxilium.

Idem Chrysostomus : Gratiam reddam, si vos docuero, quamobrem illa præ cæteris oratio solet fieri, & cur homines dæmone agitados, & furore accitos teterrimò adduci tempore illo & capita inclinare iubet diaconus. Qua de causa igitur agitur ita dicam. Vnicula per quàm praua & grauia agitatio dæmonum est : vincula enim ferro validiora. Vt itaque tempore instante, quo iudex prodire, & pro tribunali sedere solitus est: custodes carceris homines quos in vinculis tenent, omnes carcere educunt & pro cancello septisque fori collocant squalentes, sordentes, coma expletos nimia, * vt cum breui Christi * pānis miser-
stium velut pro tribunali sedere, in ipsisque sacramentis apparere futurum esset, homines dæmone rimeobductos
agitati illi tanquam vinculis quibusdam retenti adducerentur, non vt rerum quas commisissent, examen subirent modo eorum qui in vinculis sunt, nec
tuerant, sic patres stantuerant,

E ij vt lue-

*Homilia 4.
cōtra eosdem
Anomæos.*

ut luerent poenas, & supplicio afficerentur: sed ut populo vniuersaque ciuitate præsente, communes pro his fierent supplicationes, ut omnes iugī concordia Dominum communem orarent pro his, & quod misereretur, magno clamore contenderent.

Gregorius Nazianzenus oratione in laudem sororis suae Gorgoniae.

Testatur Nazianzenus hoc idem: Aegro erat corpore (soror videlicet) pessimeque affecto, ac morbus insolens erat & prodigiosus. &c. Desperatis aliorum omnium auxilijs ad mortalium omnium Medicum confugit, noctisque intempesta caligine obferuata, cum leuius aliquantū morbus vrgeret, ad Altare cum fide procumbit, eumque qui super illud colitur, cum magno clamore obtestans, omnibusque nominibus appellans, atque omnium rerum, quas vnquam mirifice gesserat, commonefaciens (nam vtriusque testamenti historias callebat) tandem pia & praeclara quadam impudentia effertur. Eam quae Christi fimbria sanguinis profluium compreferat, imitatur. Quidque fecerit, audite. Caput cum pari clamore vberimisque lachrymis (mulierculae illius instar, quae olim Christi pedes irrigarat) altari ad-mouens nec se ante ab eo discessurā minitans, quam sanitatem consecuta sit, ac deinde hoc suo pharmaco totum corpus perungens, ac sic ubi quidpiam signorum preciosi corporis, aut sanguinis manus cōdiderat, id lachrymis admiscens (ad rem admirandam) protinus liberatam se morbo sentit, atque &

corpore

corpore & animo & mente leuis abscedit, hanc spei mercedem consecuta, vt quod sperauerat obtineret, animæque firmitate corpori firmitatem compararet. Bernardus comitem sola præsentatione sacramenti vicit atq; strauit, & cætera innumerabilia talia in dies his qui rectam fidem habent eueniunt. In huius enim Christi nomine qui in hoc est altari, omnia à patre impetrari ipse filius docet. Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quæ cum ita sint iam supradicta scandala, conuicia, accusationes vel sua sponte ruunt. Negat Calvinus adorandum esse hoc sacramentū. Primum quod hinc absit præsentia Christi. Deinde, si adsit, tamen hanc cum diuinitate coniunctam esse nobis non constare. Negat Calvinus; At Christus Dominus: tu vide, seruo ne potius credas, an hero: In quo videre est miras diaboli artes, miram inconstantiam qui quamquam calidus sit artifex, nec tamen sibi cohæret. Dum Calvinus vult negare præsentiam corporis Christi, dicit, quia caro non prodest quidquam: verba quæ dixi, spiritus & vita sunt. Dum deinde vult negare adorationem, carnem commendat Deum & spiritum negat sic falsum nunquam sibi cohæret. Figura inquit est non res ipsa dicit Calvinus, negat Christus: non sicut patres vestri manducauerunt manna in deserto & mortui sunt: qui manducat panem hunc viuet in æternum. Patres, inquit, vestri manducauerunt figuras & mortui sunt, hæc, inquit,

inquit, est veritas, & ideo qui manducat me, vivet propter me. Periculum esse dicebat Lutherus atq; Melancthon, ne simul panis vel saltem eius accidentia adorentur. Nihil nunc dico de istorum impanatione, neq; enim res presentis est negocij, & veritas dicit: hic est panis qui de caelo descendit non de terra. Illud quaero cur non item timeant quando Christum super omnes caelos constitutum (si quidem hoc aliquando faciunt) subleuatis oculis adorant, ne simul caelos caelorumq; orbes adorent: Aut quomodo Moyses non timebat ne rubum simul ardentem adoraret; aut Ioannes ne veterum matris aut emorroyssa, ne vestimenta quae tangebatur. Nam & haec accidentia panis & vini nihil aliud sunt, quam involucri quaedam & vestimenta latentis Iesu Christi: Effugia igitur haec sunt non argumenta. Extra, inquit, usum sacramentum non est, quis hoc dicit? Lutherus fortasse, aut Philippus? quis alius? nemo. quia scriptura suffulti? nulla. quo ex antiquis autore? nemine. quod ergo verbo affirmatur, verbo rejicitur. Atqui contrarium dicit, una sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, quae est columna & firmamentum veritatis. Ut enim apud Israeliticum illum populum, tam in deserto, quam in ipso Salomonis templo, habitabat gloria Domini super Cherubin, quae praecedebat & deducebat populum illum, unde cum eleuabatur arca, cantabat populus: Surge Domine & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à

te à facie tua: Cum autem deponeretur canebat, re-
 uertere ad multitudinem exercitus Israhel: ita nunc in
 hac peregrinatione nostra gloria Iesu Christi, atq; adeo
 ipse Iesus Christus, in hac arca templi nobiscum peren-
 niter commorari putandus est, verbum enim eius ma-
 net in æternum, usus momentaneus est. Alia dicunt
 Sacramenta non adorantur: quia dominum sacramen-
 torum non continent, sed solam eius gratiam præsefe-
 runt. Præclare siquidem magnus ille in diuinis Di-
 onysius hoc sacramentum triplici ex parte alia sacra-
 menta superare docuit, vel quòd in illo ipse Christus
 contineatur, commune bonum totius Ecclesiæ, in alijs
 autem virtus quædam participata ab ipso Christo Do-
 mino; vel quòd alia omnia comparata sunt, ad illud
 tanquam suum finem; vel quòd omnia in illo consu-
 mantur: indeq; finis & consumatio omnium sacramen-
 torum ab eodem dicitur. Sed isti rerum modos & diffè-
 rentias non norunt. Manducatione est colendum, non
 veneratione aiunt: Hoc oportebat facere, illud non
 prætermittere: dicebat in simili causa Christus Domi-
 nus: imo ipse Deum hominesq; testor, non melius nec
 efficacius coli quàm usu & frequenti communione:
 In quo equidem summè repræhendenda est nostra, vel
 ignauia vel ingratitude. Adeò Dominum nostrum
 non obseruamus, adeò illi non seruimus, ut ne ad men-
 sam quidem eius spontè venire velimus, nisi pœnis &
 excommunicationibus adacti: ô supinâ, negligentiam, ô
 animam

*animam beneficij tanti immemorem: Non, inquit, eo
 fine est in sacramento, vt colatur sed vt manducetur:
 neq, eo fine aut instituto fuit in utero, in præsepio, in
 naui vt honoraretur, tamen cultus est: At nonnunquam
 in fœdis & fœtulentis, tam locis quam animantibus re-
 peritur, vestro vicio & impietate, Deo vero nihil
 fœdum, nihil fœtulentum est, præter ventrem peccato-
 ris, & tuum istud os impudens. Sursum inquit corda
 tenenda, quis dubitat, idem enim Christus qui sursum
 est, hîc colitur: Nusquam inquit scriptum, nusquam
 imperatum est, vt colatur. Imperatum vero: Domi-
 num Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Sed neq,
 Apostolis imperatum fuit, vt ascendentem in cœlos a-
 doratione prosequerentur, neq, pastoribus vt in præse-
 pio, non Magis, vt in cunis illum venerarentur. Sed isti
 more ignauorum seruorum, ex præscripto Deo seruire
 volunt. Obstructum est igitur os loquentium iniqua,
 blasphemia contra domum Dei sublata, pudor & fides
 unicæ sponsæ Iesu Christi vindicatus, ac ille cultus
 qui idololatria esse putabatur, vera Christi latría, at-
 que adeo Theoscutia esse est demonstrata; istorum autē
 malicia, improbitas, calumnia, ac mera erga Chri-
 stum, & eius sponsam impietas conuicta & retrusa, qui
 non tantum ipsi hoc sacramentum non adorant, sed eti-
 am alios qui hoc agunt grauissimis conuicijs incesunt;
 parum est hoc sed ultra fœdissimis maledictis tantum
 mysterium proscindunt. Neq, hîc consistunt, sed ex al-
 taribus,*

taribus, quæ antiquitas Sanctæ sanctorum Cathedralis
Christi, Tronum Dei, Requiem, Propitiationem, Ma-
gni sacrificij officinas, Christi monumenta, eius gloriæ
tabernacula appellare solebant: effræni & incoerci-
bili audacia deijciunt, pedibus nefandis conculcant,
canibus etiamporrigunt: ô tempora, ô mores? aspiciasné
hæc æquis oculis, IESU CHriste, & si aspicias, cur
non vindicas? an benignitate & longanimitate tua
eos ad pœnitentiam prouocas? an iam amplius illos,
qui extremus furor tuus est, quæ summa pœna, hic il-
los punire non vis? Tuæ enim illæ sunt voces; In
quo amplius percutiam vos, item amplius non percu- osca 4.
tiam vos. Et non visitabo, inquit, super filias ve-
stras, cum fuerint fornicatæ: & super nurus vestras,
cum adulterauerint? Nam quorum aliquando mise-
reri vis de his illud dicis, visitabo in virga filios eo-
rum, verumtamen misericordiam meam non auferam
ab eis. An indignos miraculo putas, ne forte conuer-
tantur & uiuant? An præstolaris ut compleatur
mensura maliciæ eorum; An illud expectas dum hic
Rex Stephanus aliq; Christiani Principes tuam ali-
quando, ex istis vindicent iniuriam? Verum quæ tan-
dem causa est, cur tantum, tantòq; pere eam adonatio-
nem impugnat Diabolus? an ut Christi cultu sublato,
ipse in aliquo visibili idolo colatur, homo enim aliqua
re visibili in qua occupetur opus habet. Deinde quod
facile videt, quod quamdiu publicè CHristus in hoc
F sacra-

sacramento colitur, tamdiu veritas corporis & sanguinis Christi contra omnes hæreticos vindicatur, neq; alio modo hæc res efficacius asseri, & demonstrari ac quasi oculis subijci potest. Vnde isti ubi primùm eam adorationem sustulerunt, statim eodem tempore veritatem ipsam corporis & sanguinis amiserunt. Deinde quòd animaduertat, quamdiu hoc sacramentum adoramus, tamdiu contra omnes hæreticos Christum Dominum verum Deum & hominem confitemur; tandiu hanc ipsam confessionem extinguere non posse: Ut cùm dixerint nobis filij nostri, quæ est ista religio, cur hic panis circumfertur cur adonatur? Respondeamus illis. Corpus & sanguis Iesu Christi verus hic est, hic autem Iesus Christus verus Deus & homo fuit, ita ut nunquam pereat eius rei memoria de ore hominum. Vnde isti exclusa sacramenti adoratione Dei & hominis, confessionem excluderunt. Videt denique diabolus in hoc beneficio omnia Christi adorari beneficia, quorum memoriam ille extinguere penitusq; abolere nititur. Magna igitur hæc sunt arcana, magna mysteria, sed homo animalis non intelligit ea quæ sunt spiritus. Non ipsum autem solum diuinæ Eucharistiæ sacramentum in eo honore quo dictum est habebatur, sed vasa etiam ipsa sacra, atq; altaria, pro sanctissimis colebantur, atq; instar reliquiarum honorabantur.

Homil: 36. in Patet hoc ex Constitutionibus Apostolicis, patet ex
priori Epi- fiantis locis D. Chrysostomi, patet ex Optatio: Cuius
illa

illa pa
legun
ria, i
rader
sti mo
Q
ration
gnus
cuius
Etitat
scen
niqu
Q
ior o
S
men
C
nis h
denta
scrip
mus,
tra in
cet,
gnifi
batu
hic,
nimo

illa pulcherrima verba sunt. Quid, inquit, tam sacri-
 legum (reprehendens Donatistas) quàm Dei alta-
 ria, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere,
 radere, remouere, in quibus & vota populi, & Chri-
 sti membra deportata sunt?

stolâ ad Cor.

Homil: 20. in

posteriolem.

Homil: 24. ad

Ephesios.

Hom: 55. & 65.

Quæ autem mensura & quis modus laudis & ado-
rationis huius mysterij esse debeat, præclare docet Ma-
gnus huius sacramenti amator & assertor D. Thomas
cuius ego ingenium, iudicium, eruditionem, vitæ san-
ctitatem, omnium nouatorum qui sunt, fuerunt, na-
scunturq; ex illis ingenijs, iudicio, eruditione, vitæ de-
nique integritate libenter antepono.

ad Populum

Antioche.

Et Optatus

lib: 6. contra

Parmenianū.

Quantum potes, inquit, tantum aude, quia ma-
 ior omni laude, nec laudare sufficit.

Sit laus plena, sit sonora, sit iucunda, sit decora,
 mentis iubilatio. &c.

Modum verò & rationem eius cultus & adorati-
onis habent suum Ecclesiæ orientales, habent & occi-
dentales; occidentales illū amplexæ sunt, qui & sacræ
Scripturæ vicinior, & Christo in eius vita fuit charissi-
mus, & pro quo ipse aliquando mirum in modum con-
tra inuidos scribas & Phariseos pugnavit; eum scili-
cet, quem in die Palmarum pueri hebræorum illi ma-
gnificè præstiterunt. Præcedebat ibi turba & seque-
batur aduenientem Dominum; præcedit & sequitur,
hic, vestimenta sua sternebat in via; sternit & nunc:
ramos de arboribus in occursum eius projiciebat; proj-

cit & nunc: flores fundebat, fundit & nunc. Adde Davidicam Cytharam, Tympanum & chorum, ut omnis spiritus laudet Dominum. Adde & Mariæ Magdalenæ unguenta & suffitus preciosos. Lampades item ardentes cum prudentibus virginibus, quæ obuiam prodierunt sponso & sponsæ. Non sunt hæc, inquit, præcepta à Domino: ne pueris quidem illis tum præcepta fuerunt, quin quantò magis ne id facerent arcebantur, tantò magis effuse & alacriter id faciebant: Verùm de cultu & adoratione huius sacramenti ita ut proposueramus hætenus.

Heb. 10.

Quo in loco duo genera hominum priusquam causam totam concludo, sunt mihi seriò cõmonenda. Primum istud modernorum religionis Christianæ deformatorum, aut potiùs euersorum, ut secum diligenter etiam atq; etiam cogitent, quid agant, ubi locorũ sint, quò tendant. Illudq; inprimis Pauli attentius secum perpendant. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quantò magis illum putatis mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est & spiritui gratiæ cõtumeliã fecerit? Quomodo enim illi Christum clarè non conculcant, quomodo sanguinem testamenti non pollutum ducunt, dum tantum sacramentum tot blasphemijs proscindũt, dum toties ex altaribus deijciunt, dum aras sacras euertunt, atq; confringunt. Deinde ex-
pendant

pendant et illud diligenter Salomonis. Qui affligit patrem & fugit matrem ignominiosus est et infelix. Oculum qui subsannat patrem, & qui despiciit partum matris suæ, effodient eum corui de torrentibus, & comedent eum filij aquilæ. Qui maledicit patri suo & matri extinguetur eius lucerna, in medijs tenebris. Isti verò non solum matrem suam, sponsam autem Christi affligunt, non solum fugiunt illiq; subsannant, atq; eam despiciunt, sed etiam quod improborum est filiorum, pudorem eius in dubium vocant spirituales, fornicariam atq; adulteram denominant. Quod si illa adultera qui tandem illi filij, nam ex illa se natos esse negare non possunt? Noli, inquit, gloriari in ignominia patris tui, neq; enim tibi tam gloria quam probum est, & si sensum amiserit veniam habe. Ideò ignominiosi sunt, ideò corui spirituales depascunt illos, ideò extinctum est lumen veritatis lucernæ illorum. Postremò illud secum reputent, graue & inhumanum esse malum calumniæ in honesta fœmina, pudoris & honestatis præsertim, tamq; ipsi quam eius sponso, triste & per acerbū: & quod Deus acer absconditorum inspector vehementer vindicare solet. Apparuit hoc in Susanna honestissima fœmina, cuius illæ sunt plenæ acerbitalis voces: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quæ isti maliciosè composuerunt

Prouer: 19.

Idem 29.

Ibidem 2.

Eccle: 3.

Daniel. 13.

aduersum me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius: & saluatus est sanguis innoxius in die illa. Quod si Deus Susannæ calumniam tantopere in perditis illis senibus vindicauit, quantò magis contumeliâ sponsæ filij sui, matris quondam istorum Ecclesiæ suæ propterea vindicabit, cuius quidem plagæ ac vindictæ iam magna in illis extant indicia. Vt enim impudici et scelemati illi senes nusquam sibi cohærere, nusquam secum cõuenire in exitium innocentis illius fœminæ potuerunt; ita isti nunquam aut inter se, aut ipsi secum concordēs esse possunt.

Secundum genus hominum est, nostri parùm morati catholici, qui in eo turpius delinquant; quod cùm certò sciant sibiq; persuadeant, in hoc sacramento verum Deum & hominem contineri; veniunt tamen in conspectum eius, mente et animo polluti, corpore fœdi, oculo impudenti, ore ebrio, lingua loquaci, ventre ructante, gestu insolenti, incesu tumido, & perfractò, veste scurrili & impudica, sonipedes, cum cohortibus, fustibus, gladijs, & armis, ut quondam Iudæi ad capiendum eundem Christum venisse leguntur. Canibus, accipitribus, scurris deniq; & histrionibus, comitati: ac demùm quasi insalutato hospite, terga vel latera contra Deum suum obuertunt, ac varijs clamoribus & insolentijs complent omnia. Quod si hæc in laicis ferenda non sunt; quantò in templi & eius sacramentorum ministris, in sacerdotibus, inquam, minus ferenda erunt.

runt. Quàm autem id præclare faciant, audiant

CHrysoſtomum: Cæterum, vt his tunc succensui, Homil: 4. con-
tra Anomæos

qui orationem huiusmodi negligerent, forisque tempore eo versarentur: sic in præsentiarum his qui intus circūstant, succensendum utique reor, non quia intus manent, sed quòd cum eo quo debent, manent loco, nihilo melius afficiuntur, quàm qui foris euagantur. Disputant enim inter sese, & aut iocantur, aut negocia tractant tempore illo perhorrendo. Et paulò post: Haud illa Diaconi exhortatio recti cōstantisque frustrà & sine causa instituta sancta que est: sed vt nostras repentes humi cogitationes erigeremus. &c. Cogita apud quem proximè stas, quibus cum inuoces Deum, scilicet cum Cherubin, cum Seraphin, cum omnibus cœli virtutibus: animaduerte quos habeas socios: satis hoc tibi sit ad sobrietatem, cum recordaris te corpore constantem, & carne coagmentatum, admitti cum virtutibus incorporeis commendare omnium Dominum.

Hæc Chrysoſtomus: Non fuit ea irreuerentia antiquitus, nam neque infideles, neque catechumeni, neque aliquo lethali peccato contaminati huc admittebantur, ideoq; quando proferri debebat, illi qui tales erant foras excludebantur, illudq; à diacono magna voce pronuntiabatur: SANCTA SANCTIS. De eius autem sacri arcani mysterijs, nemo nisi sacer, mystes atque sacerdos, aut dicere aut do-

cere

cere quicquam poterat: dumq; tam honorificè tractabatur, tum & dona admiranda, curationum, inquam, linguarum, prophetiæ, aliq; plurima homines illi inde prolixè referebant, & consolationibus novis perfundeabantur? Nunc ijdem eximus de templo, qui ingredimur, & utinam idem & non deteriores.

Cogitate igitur vos nunc in conspectu eius consistere, ante cuius tribunal aliquando stabitis, omnium dictorum & factorum vestrorum, & eius ipsius cultus & reuerentiæ rationem reddituri, & à quo vel æternam salutem vel damnationem expectatis. Aspergite cinere capita vestra, & adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est.

TV quoque Magnanime Rex, accipe lucernam, testem castæ & intemeratæ fidei tuæ, ac cum ista innata tibi modestia & mansuetudine quæ te magis, quàm aut hæ ipsæ gemmæ, aut hæc purpura exornat, Christo tuo qui te vnxit, participemque Regni & imperij sui fecit: prodi obuiam, sequere seruus Dominum, subditus Regem, creatura creatorem tuum. Ridebit te credo filius Belial: risit & Michol Dauidem ante arcam saltantem: at magnifice Dauid eum risum contempsit.

2. Reg: 6. *VLuit DOMinus, quia ludam ante DOMinum, qui elegit me potius quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius; & præcepit mihi, vt essem dux super omnem populum Domini in Israel, & ludam & vilior*

EVCHARISTIÆ.

43.

& vilior fiam, plusquam factus sum, & ero humilis
in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es.

Eundem sensum tu accipe, quantò enim vilior &
humilior in oculis tuis fueris, tantò maior & admi-
rabiliior apud Deum & mortales omnes apparebis.
Tu verò bone pastor, panis vere, Iesu nostri mise-
rere: tu nos pascere, nos tuere, tu nos bona fac vide-
re in terra viventium. Amen.

Oretur Deus pro ægro capite Authoris.









